

SERIE H.

HET MINANGKABAUSCHE GEBIED.

No. 93.

NEGARI'S IN DE KOEANTANDISTRICTEN (1931)

De onder I gepubliceerde nota en bijlage I daarvan — eene beantwoording van vraagpunten — zijn gedateerd 4 Juni 1931; de daarachter onder II volgende negari-monographiën zijn van September en October 1931; allen zijn zij van de hand van J. Couvreur, gezaghebber der Koeantan-districten.

I.

Nota over „Regeling van het inlandsch gemeentewezen in zelfbestuursgebied”.

.... De in deze onderafdeeling zijnde negariën worden „bestuurd” door de penghoeloe's nan berempat (in iedere negari 4). Deze penghoeloe's zijn allen van gelijken rang (tagak samo tinggi doedoek samo rendah). Weliswaar wordt in de meeste negariën één dezer penghoeloe's als iets voornamer beschouwd dan de anderen, doch dit houdt verband met het feit, dat de geheele soekoe van dien penghoeloe als voornamer wordt beschouwd dan de andere soekoe's. Als regel is dit de soekoe welke zich het eerst hier heeft gevestigd, of de soekoe waaruit later de poetjoek negari is gekozen bij het regelen van het adatbestuur en het omvormen van de terataks, doesoens of koto's tot een negari. In verscheidene negariën geldt dan de regel, dat de rapat penghoeloe geen beslissingen kan nemen wanneer die „voornamere” penghoeloe er niet bij is. Een en ander sluit echter niet in, dat deze penghoeloe meer macht heeft dan de andere penghoeloe's. Iedere penghoeloe heeft dezelfde macht over zijn eigen soekoenooten en kan zich niet bemoeien met de zaken van een andere soekoe.

In vele negariën treft men dan nog bovendien een poetjoek-negari aan. Dit is echter eene adatfunctie, waaraan slechts gezag in adatkwesities is verbonden. De poetjoek, althans in de Koto-Piliang-adat-landen (en dat zijn bijna alle negariën in deze onderafdeeling van oorsprong), staat boven de penghoeloe's nan berempat (berdjandjang naik, bertangga toeroen). Hij voert echter geen bestuur over de anak boeah, ook niet van zijn eigen soekoe, dit doet de penghoeloe nan berempat. Alleen in adatgeschillen spreekt

hij recht en hij heeft het oppertoezicht over de oelajatgronden.

Ook mij heeft men wel medegedeeld, dat men niets voelt voor de instelling van een „penghoeloe kepala” (gemeentehoofden zooals in Sumatra's Westkust bestaan), omdat het niet met de adat in overeenstemming is te brengen, dat één penghoeloe meer gezag heeft dan de andere (de „kepala” zou zijn van de andere penghoeloe's).

De penghoeloe's nan berempat vormen samen een raad, die behalve adatrechtelijk ook bestuursregelend optreedt in de negari. Als voorbeeld hiervan voeg ik hierbij een juist eenige dagen geleden ontvangen kaboelatan kerapatan (raadsbesluit) van de negari Sentadjo. In den aanhef van dit besluit wordt vermeld: „kerapatan penghoeloe dan orang toeo-toeo”, doch de kaboelatan wordt slechts ondertekend door de 4 penghoeloe's. Of het wenschelijk is deze raden in de negariën officieel in te stellen tot het voeren van het bestuur in de negariën moet ik aan hooger oordeel overlaten. Ik vraag mij echter af, of deze raden hier zullen voldoen en niet, evenals in Sumatra's Westkust, op den duur een mislukking zullen blijken te zijn.

Over het algemeen, en zeer zeker in de nog weinig ontwikkelde streken, vertegenwoordigen de penghoeloe's het conservatisme en dit conservatisme werkt zeer dikwijls remmend op den vooruitgang van de negari. Hieraan zou alleen tegemoet gekomen kunnen worden door het opnemen in den raad van meer ontwikkelde personen die geen penghoeloe zijn. Nog afgezien van de vraag of deze hier in voldoende mate zijn te vinden, zal er over het algemeen bezwaren bij de penghoeloe's bestaan om niet-penghoeloe's in den raad op te nemen. Het negarihoofd van Iboel (gouvernementsgebied, waar een gemeenteraad bestaat), deelde mij mede, dat er geen bezwaren zouden bestaan tot opname in den raad van gewezen penghoeloes en waris-penghoeloe (mensen die bestemd zijn om penghoeloe te worden), doch verder wilden hij en de penghoeloe's niet gaan. Het idee is, dat men toch moeilijk met mensen van lagere orde in den raad kan zitten, waarin de leden allen dezelfde bevoegdheid hebben.

Een ander bezwaar is echter, dat de leden van den raad de beslissingen aan de gemeentegenooten moeten mededeelen, zij werken mede aan de tenuitvoerlegging van de besluiten. En dit kunnen de leden-niet-penghoeloe's niet doen, omdat zij geen anak boeah hebben.

In Sumatra's Westkust is in vele negariën getracht het idee van niet-penghoeloe's in den raad ingang te doen vinden door het benoemen van niet-penghoeloe's als z.g. B-leden. Doch vele malen heb ik het aangetroffen, dat deze leden door het gemeentehoofd niet ter vergadering werden opgeroepen, of dat zij zelf niet kwamen omdat zij toch niet als volwaardig werden aangezien.

Er zou natuurlijk een raad in elke negari kunnen worden ingesteld; doch als er een raad is, moet er ook een voorzitter zijn;

en wie zal daartoe benoemd moeten worden? In de negariën, waaruit de orang gedang zelf komt, kan deze het niet worden, omdat hij zelf den raad heeft ingesteld en de besluiten van den raad door hem vernietigd moeten worden, indien dit noodig is. In de andere negariën voelt men er uiteraard niets voor om een vreemdeling als voorzitter te hebben. Anders zal dit worden, wanneer de Kocantanraad het bestuur voert over één groot landschap of over de gefedereerde landschappen tezamen, waardoor de orang gedang op het tweede plan zijn gekomen. Dan zou hij n.m.m. wel voorzitter van den gemeenteraad kunnen worden.

Ik stel mij dan voor, dat de tegenwoordige zelfbesturen, die opgebouwd zijn uit een aantal gemeenten, b.v. V Kota di Tengah (8 negariën), IV Kota di Moedik Loeböek Ambatjang (6 negariën) enz. één raad hebben. Hiertegen zal n.m.m. bij de negariën, die veelal adatrechtelijk bij elkaar behooren, geen bezwaar bestaan. Men krijgt dan dus een toestand, zooals vroeger de larassen in Sumatra's Westkust, met b.v. de tegenwoordige orang gedang als „larashoofd”. Hierdoor zal de samenwerking tusschen de negariën m.i. sterk bevorderd worden en krijgt men eenheid in besluiten en uitvoering van besluiten in de verschillende negariën. Natuurlijk kan aan deze „larashoofden”, om hen zoo maar te noemen, niet die macht gegeven worden als aan de vroegere larashoofden in Sumatra's Westkust. Zij moeten niet meer bevoegdheid hebben dan een gemeentehoofd volgens I.G.O. Ik vermeen, dat de kans op mislukking van dit stelsel minder groot is, dan wanneer iedere negari, hoe klein ook, als een autonoom rechtsgebied met een eigen raad in het staatsbestel wordt opgenomen. Aan het voornaamste bezwaar, dat door de hoofden ingebracht kan worden tegen instellen van gemeenteraden met gemeentehoofden, wordt m.i. ook tegemoet gekomen, doordat niet één van de penghoeloes tot gemeentehoofd benoemd wordt en daardoor boven de anderen komt te staan, doch dat de persoon, die thans reeds als hoofd erkend wordt, nl. de orang gedang, als gemeentehoofd optreedt.

Dan ook kan aan die nieuw gevormde gemeenten of larassan het recht van belastingheffing worden gegeven en kunnen zij haar eigen hulshoudelijke zaken (wegen, onderwijs, irrigatie, pasarwezen, enz.) regelen. De tegenwoordige negariën zijn daartoe m.i. te klein. De in de huidige negariën op te brengen gemeentebelastingen zouden zóó gering zijn, dat daaruit niet eens de salarissen van het personeel (schrijver, oppasser, onderwijzers, om van een gemeentehoofd maar niet te spreken) kunnen worden betaald. De begrotingen van de negariën Iboel en Sitiang in het gouvernementsgebied zijn zuiver tractementstaten (gemeentehoofd, schrijver en oppasser, waarvan de oppasser f 2.50 tractement krijgt).

Dan ook kan aan die groote gemeenten de bevoegdheid worden gegeven straf te stellen op de overtreding van hare verordeningen. Thans zal men krijgen, dat wat in de eene negari strafbaar is gesteld, in de aangrenzende negari niet strafbaar is. Ik weet hier-

van voorbeelden uit Sumatra's Westkust, waar de negariën deze bevoegdheid reeds hebben. En eenige uniformiteit moet er toch wezen.

Er zullen dan ook voldoende penghoeloe's zijn om b.v. om de 3 of 5 jaar een gedeelte van den raad te doen vervangen door andere penghoeloe's.

N.m.b.m. ware dus te wachten met de invoering van een gemeentewezen in deze onderafdeeling totdat overgegaan kan worden tot het omvormen van de tegenwoordige zelfbesturen tot groote gemeenten of larassen, en dit houdt weer verband met de ontwikkeling van den Kocantanraad tot het bestuurslichaam in de Koeantandistricten. Tevens ware dan in beschouwing te nemen de vraag, of de raad alleen uit penghoeloe's moet bestaan of dat daar ook niet-penghoeloe's in moeten worden opgenomen, hetgeen ik echter vooralsnog meen te moeten ontraden.

Thans overgaande tot de beantwoording van de vragen¹⁾ gesteld in de door het Departement van Binnenlandsch Bestuur opgemaakte leidraad, moge ik vooraf de opmerking maken dat enkele daarin gestelde vragen, o.a. 7, 8, 9 en 10, zonder een voorafgaand plaatselijk onderzoek niet zuiver zijn te beantwoorden. Als voorbeeld moge ik opgeven, dat men in Loeboek Ambatjang mededeelde dat het zelfbestuur IV Kota di Moedik Loeboek Ambatjang gevormd zou zijn overeenkomstig de bestaande adatverbanden tusschen de van het zelfbestuur deel uitmakende negariën. Er zou dus ook een adatverband bestaan tusschen Loeboek Ambatjang en Serasa, Soengei Kandis en Soempoer. Door de penghoeloe's van laatstgenoemde 3 negariën wordt dit echter ontkend en zouden de 3 negariën in adatverband staan tot de negari Loehak nan berlimo in het zelfbestuur Tanah Darat-Oeloe Tesso. De gemeenschappelijke balai adat zou zijn te Rambahan in laatstgenoemd zelfbestuur. Het een en ander werd bevestigd in de Loehak nan berlimo. Waarop die adatrechtelijke band berust is evenmin zonder plaatselijk onderzoek vast te stellen.

Vraag 10 is ook niet zonder plaatselijk onderzoek nauwkeurig te beantwoorden. Eerst door het verhaal van de stichting der negari te hooren komt men tot de conclusie, dat er meer penghoeloe's zijn dan 4. Dit is o.a. het geval in Loeboek Ambatjang en Loeboek Ramo. Van deze negariën is mij dit reeds bekend, doch misschien zijn er ook nog andere negariën waar eenige penghoeloes niet door ons bestuur officieel erkend zijn.

Naar men mij mededeelde is in de jaren 1905—1907, toen het negaribestuur door ons bestuur werd nagegaan, in sommige negariën, o.a. Loeboek Ramo, bepaald, dat er in die negariën evenals in andere negariën slechts 4 penghoeloe's zouden zijn, en zoo zouden in Loeboek Ramo b.v. 2 penghoeloe's niet erkend zijn. Ik zal

¹⁾ De tekst dezer vragen is bij de beantwoording niet opgenomen; uit de antwoorden blijkt echter voldoende de strekking daarvan. — Noot van de commissie.

echter in elke negari nog een nader plaatselijk onderzoek houden en u de resultaten daarvan t.z.t. toezenden.

De beantwoording der gestelde vragen ¹⁾ gaat afzonderlijk hiernevens.

Bijlage I.

Vraag I.

Alle negariën zijn verdeeld in 4 soekoes. Aan het hoofd van elke soekoe staat een soekoehoofd met den titel van penghoeloe nan berempat.

Vraag II.

Deze soekoes wonen in de negari, d.i. het dorp met zijn eventuele terataks en bandjars met de daarbij behorende gronden.

De menschen van de verschillende soekoes wonen thans door elkaar. Oorspronkelijk had elke soekoe een eigen terrein, doch in den loop der tijden heeft men zich als gevolg van de inbezittinge van gronden door elkaar gevestigd. Ondanks dit heeft men in vele negariën nog, dat een bepaald gebied aan een soekoe toebehoort. Hiervan wordt ook gebruik gemaakt in civiele gedingen over gronden. Als bewijs wordt dan aangevoerd dat het stuk grond, gelegen binnen de grenzen b.v. van de soekoe nan IV, nooit kan behooren aan eischer of gedaagde, omdat deze b.v. tot de soekoe VI behoort.

Vraag III.

a. Dit is niet in alle negariën dezelfde soekoe.

In de meesten is het de soekoe Piliang, doch er zijn er ook, waar andere soekoe's, b.v. Melajoe, als voornamer wordt beschouwd dan de andere soekoe's. Deze voornamere soekoe is dikwijls de soekoe, die zich het eerst ter plaatse heeft gevestigd, of waaruit later bij het aanstellen der penghoeloe's de poetjoek negari is gekozen. Dit als voornamer beschouwd worden houdt echter niet in, dat het hoofd van die soekoe meer zeggenschap of rechten heeft dan de andere soekoehoofden. Deze zijn allen van gelijken rang (tagak samo tinggi, doedoek samo randah). Het wordt echter wel als een soort van eer beschouwd wanneer men huwt met een vrouw of man uit die voornamere soekoe.

b. De negari wordt naar buiten vertegenwoordigd door haar 4 penghoeloe's. Naar binnen nemen deze 4 penghoeloes de besluiten, welke dan door elke penghoeloe voor zijn eigen soekoe worden tenuitvoergelegd. Zooals reeds boven medegedeeld, vormen de 4 penghoeloe's het negari-bestuur. Zij plegen onderling overleg voor het nemen van besluiten.

c. Overleg met de bevolking bij wijze van volksvergadering komt niet voor. In belangrijke zaken wordt overleg gepleegd met de z.g. orang toea-toea, d.z. als regel de orang 3 djinis (doeba-

¹⁾ Zie noot blz. 486.

lang, manti, pegawai) en dikwijls ook de toea bandjar, waar deze bestaan.

De doebalang, manti en pegawai (d.z. de kadli, imam, chatib en bilal) behooren tot de adatwaardigheidsbekleeders. Al deze menschen worden dan ter vergadering opgeroepen. De bevolking kan dan uiteraard ook komen, doch met haar wordt geen overleg gepleegd. De gevallen waarin de orang 4 djinis (bovenge-noemde 3 + de penghoeloe's) in vergadering bijeen komen zijn vele en verschillend. Enkele zijn: vaststellen der data voor den aanvang der ladangbewerking, bouw van een masjid, bouw van een balai, aanleg van wegen in de kampong, enz.

Vraag IV.

Het genealogisch verband is blijven bestaan in de soekoe-in-deeling van de negari.

Vraag V.

De territoriale eenheid, d.i. de negari, bezit het beschikkingsrecht over de tot de negari behorende gronden en wordt in deze vertegenwoordigd door de penghoeloe's (als regel alle 4, doch er zijn ook negariën waar 2 of 3 penghoeloe's het beschikkingsrecht, oelajatrecht, uitoefenen).

Ieder van deze penghoeloe's heeft dan een bepaald gedeelte van het negarigebied waarover hij het toezicht heeft en waarvoor hij aan de negari verantwoording verschuldigd is. Soms treft men aan, dat het grondgebied niet onder de penghoeloe's is verdeeld, doch dat zij gezamenlijk (als rapat penghoeloe) het oelajatrecht over het geheele gebied uitoefenen.

Veelal behoort het geheele grondgebied tot het oelajatrecht, doch dikwijls wordt opgegeven, dat alleen de „rimboe gedang" daartoe behoort. De onder het oelajatrecht vallende gronden kunnen niet verkocht, noch verpand worden. Wil iemand een stuk grond bewerken om daarop b. v. rijst of andere gewassen te planten, dan dient hij als regel toestemming daarvoor te vragen aan den oelajathouder.

Dit is echter in vele negariën verschillend. In de eene negari moeten alleen de vreemdelingen toestemming vragen, in de andere moeten zelfs menschen van een andere soekoe toestemming vragen.

Of het hier voorkomt dat families oelajatrechten bezitten, zooals in Bangkinang b. v. voorkomt, is alleen na plaatselijk onderzoek te weten te komen. Ik heb het echter tot nu toe niet vernomen en ik geloof ook niet dat zulks hier bestaat.

Het als voornaamste beschouwde soekoehoofd heeft voor zoover bekend niet meer grondrechten dan de andere hoofden.

Vraag VI.

Toe an tanah komen hier niet meer voor.

Vraag VII.

Hier en daar vindt nog gehuchtvorming plaats. Dit is echter het gevolg van het op verren afstand van de moederkampong aanleggen van ladangs. Een dergelijk gehucht noemt men teratak.

Hiervan zijn er verscheidene reeds lang bestaande. Als regel wordt echter geen gehucht (aantal huizen bij elkaar) gevormd, doch staan de huizen verspreid in de ladangs. Men heeft dan bandjar-vorming.

Hier en daar, o.a. in Inoeman in de teratak Singaroentang, wonen menschen van één soekoe (Tjaniago). Meestal wonen er echter menschen van 2, 3 of 4 soekoe's.

De bewoners van de terataks of bandjars staan onder hun eigen penghoeloe in de moederkampong. Omdat de afstanden dikwijls groot zijn, stelt dan de penghoeloe in overleg met de andere penghoeloe's een vertegenwoordiger aan, die den titel heeft van toea bandjar. Men treft het aan, dat er voor elke soekoe een toea bandjar is, en ook dat er slechts één toea bandjar is voor de geheele teratak of bandjar.

De teratak of bandjar heeft geen grondrechten.

Vraag VIII.

Of er een adatrechtelijke band bestaat tusschen de naast elkaar liggende territoriale eenheden en waarop die band berust, is slechts na plaatselijk onderzoek vast te stellen, terwijl dan ook niet met zekerheid is uit te maken of die band inderdaad bestaat. De adatband, die in de eene negari beweerd wordt te bestaan met een aangrenzende negari, wordt met even goede gronden in deze ontkend. Dit komt, omdat alles op overlevering berust. Negariën die tot elkaar in adatverband staan treden dikwijls naar binnen op in adatgeschillen. Veelal hebben zij één adatraad, die in hoogste instantie in deze geschillen beslist.

Naar buiten treden zij voor zoover bekend niet gezamenlijk op.

Vraag IX.

Een aantal zelfbesturende landschappen in deze onderafdeeling bestaat uit negariën die adatrechtelijk bij elkaar hooren, zooals III Kota Loeboek Ramo, V Kota di Goenoeng, V Kota di Moedik Loeboek Djambi, Tanah Darat-Oeloe Tesso.

De zelfbesturen IV Kota di Moedik Loeboek Ambatjang en V Kota di Tengah bestaan uit twee groepen van negariën, die adatrechtelijk bij elkaar hooren.

Het zelfbestuur Tjerenti bestaat uit 1 negari.

Van het zelfbestuur IV Kota di Hilir, bestaande uit de negariën Pangëan, Kota Toea Baserah, Kota Radja Baserah en Inoeman, zijn alleen Kota Toea Baserah en Kota Radja Baserah door een adatband verbonden.

Als adatrechtelijke band tusschen de negariën en het daarboven-

staand zelfbesturend landschap wordt opgegeven: negari berpenghoeloe, loehak ber-orang-gedang, rantau beradjo, penghoeloe berandiko, orang gedang berkebenaran, radjo berdaulat.

Of er echter een adatrechtelijke band tusschen de negariën en het zelfbesturend landschap bestaat, is twijfelachtig. De vorming van deze zelfbesturen toch is aldus geweest, dat door den vorst van Pagarrojoeng, na den negenjarigen oorlog om de heerschappij, in de Koeantan vertegenwoordigers werden aangesteld die tevens optraden als opperste rechters. Zij kregen daarbij een bepaald gebied aangewezen en deze gebieden zijn later als zelfbesturende landschappen erkend, door deze vorstenvertegenwoordigers en rechters (orang gedang) als zelfbestuurders te erkennen. Deze zelfbestuurders zijn echter geen adatmacht hebbende penghoeloe in hun negari. Zij hebben geen eigen anak boeah, behalve dan hun eigen familie.

Vraag X.

Deze vraag is slechts na plaatselijk onderzoek te beantwoorden. Voor zoover thans bekend, is echter door of onder invloed van ons bestuur in zooverre wijziging gebracht in het bestuur van de negari, dat in de jaren 1905—1907 in enkele negariën, o. a. Loeboek Ramo, eenige penghoeloe's niet zijn erkend. Ook deze hoofden worden echter door de bevolking in adatzaken erkend.

Ter juistere beantwoording van de vorengenoomde vragen zal in elke negari nog een onderzoek worden gehouden en zullen de daarvan te maken monographieën worden opgezonden.

Bijlage II.

Sentadjo, den 25 Mei 1931.

V Kota di Tengah, onderafdeeling Koeantandistricten, Residentie Riouw,

Kerapatan Penghoeloe dan orang toea-toea.

Keboelatan kerapatan sebagai jang terseboet dibawah ini:

1. Mengeloearkan 5 orang rodi boeat akan diadjar bertjotjok tanam dengan pertolongan mentri landbouw setiap-tiap rodi di Sentadjo.

2. Semoefakat mendjadikan Hadji Abdullah boeat toelis me-noelis keperloean negeri.

3. Tiap-tiap hari Saptoe orang toea-toea jang lepas rodi dike-loearkan membersihkan djalan di kampoeng.

4. Mengadakan peroesahaän tanah boeat moerid sekolah Agama.

Jang menimbang,

Semoefakat jang terseboet diatas,
Kami penghoeloe-penghoeloe negari Sentadjo,
Datoek Penghoeloe Malin.
Datoek Penghoeloe Moedo.
Datoek Penghoeloe Kajo.
Datoek Penghoeloe Bongsoe.

II.

Negari-monographiën.

A.

Monographie van de negariën Loeboek Ambatjang en Moedik Oelo (zelfbestuur IV Koto Di Moedik-Loeboek Ambatjang).

1. Uit welke bronnen is voor de samenstelling dezer monographie materiaal verzameld?

De gegevens voor deze monographie werden verkregen in eene vergadering met alle penghoeloe's van Loeboek Ambatjang, Soengei Pinang en Moedik Oelo, welke vergadering tevens werd bijgewoond door de penghoeloe's van Seraso, Soempoer en Soengei Kandis, welke negariën eveneens tot bovengenoemd zelfbestuur behooren.

2. Is de tegenwoordige negari één adatnegari of samengesteld uit eenige dezer?

Eertijds waren er 4 koto's, nl. Loeboek Ambatjang, Semparago, Koto Toea en Soengei Pinang. Later werd Semparago getrokken bij Loeboek Ambatjang en Kota Toea bij Soengei Pinang, omdat in genoemde twee koto's niet voldoende menschen waren om zelfstandig te blijven bestaan. Er werden toen twee negariën gevormd, nl. Loeboek Ambatjang en Soengei Pinang, welke ieder 4 penghoeloe's en 1 poetjoek hebben, zoodat beide als een zelfstandige negari moeten worden beschouwd.

Hieronder zal alleen Loeboek Ambatjang en Moedik Oelo behandeld worden, zijnde Moedik Oelo feitelijk een onderdeel van Loeboek Ambatjang, aangezien het staat onder den poetjoek van Loeboek Ambatjang, terwijl ook de penghoeloe's van Moedik Oelo van Loeboek Ambatjang afkomstig zijn. Van Soengei Pinang wordt eene afzonderlijk monographie gemaakt.¹⁾

Loeboek Ambatjang heeft de navolgende terataks of bandjars: Sikamboe, Soengei Berkarat en Soengei Ala.

Moedik Oelo telt de volgende terataks: Tandjoeng Medan, Inoeman Moedik, Pematang Kandoeng, Inoeman Oelak, Koeboe, Boekit Toankoe, Seberang Oelo en Seberang Apar.

3. Herkomst der ingezetenen.

Volgens de overlevering zouden de eerste bewoners van de negari Loeboek Ambatjang afkomstig zijn van Pariangan Padang Pandjang. Vandaar zou men eerst naar Pagarroejoeng zijn getrokken. Van hier ging men naar Soempoe Koedoes (Sidjoendjoeng) en zakte men verder de rivier af tot aan Batoe Sirah (boven-

¹⁾ Deze heeft de commissie niet ontvangen. — Noot van de commissie.

strooms van de tegenwoordige kampong Loeboek Ambatjang). De eerste trekkers, die zich hier vestigden, waren 3 personen nl. Si Oelo, Si Sati en Si Siradjo. Zij zijn de stichters van de teratak Soengei Berkarat.

Later voegde zich een vierde man bij hen. Deze, wiens naam niet meer bekend is, kwam van Pagarroejoeng via Soempoe Koedoes te Batoe Sirah (bovenstrooms Loeboek Ambatjang). Hier verbleef hij eenigen tijd en zakte later de rivier af tot hij de bovengenoemde 3 andere menschen aantrof.

Later kwamen er andere groepen van menschen uit Sumatra's Westkust, die de terataks Tinggi, Sikamboe en Soengei Ala stichtten. Er waren toen dus 4 terataks.

Drie van deze terataks, nl. Sikamboe, Berkarat en Soengei Ala, werden later verlaten, allen vestigden zich in de teratak Tinggi, welke teratak toen werd omgezet in een doesoen. In deze doesoen waren de vier soekoe's aanwezig, nl. Piliang, Tjaniago, Kampai en Melajoe. Elk dezer soekoe's stond onder een orang toea. Nog ten tijde van de doesoen werd de eerste masjid gebouwd.

De doesoen werd, toen het zielental zich flink had uitgebreid, omgezet in een kota, aan het hoofd waarvan een penghoeloe poetjoek kwam te staan. De 4 orang toea hadden nl. voortdurend geschil onder elkaar, wie van hen de hoogste in rang was. Om hieraan een einde te maken, werd een penghoeloe poetjoek aangesteld. Als zoodanig werd aangewezen Datoek Sanggo Maradjo, soekoe Piliang.

Na eenigen tijd werd in de kota een balai gebouwd, waarna de kota na gemeenschappelijk overleg werd omgezet in een negari.

Van uit de kota Tinggi waren de vroegere terataks Sikamboe en Berkarat weder bevolkt. De tot deze terataks behorende gronden werden nu bij de negari gevoegd. De vroeger bestaande kota Samparago is vermoedelijk eveneens vanuit de doesoen of Kota Tinggi bevolkt.

Bij de instelling van de negari werden 4 penghoeloe's nan ke-4 soekoe aangewezen, nl. Datoek Simaradjo Lelo voor de soekoe Piliang, Datoek Sileloh voor de Soekoe Kampai, Datoek Sampono Maradjo voor de soekoe Melajoe, Datoek Padoeka Maradjo voor de soekoe Tjaniago. Deze 4 penghoeloe's waren kemandans van de eerste 4 trekkers.

Behalve deze 4 penghoeloe's werden nog andere penghoeloe's aangesteld, nl. 5 „orang toea's". Bepaald werd nl. dat het bestuur over de negari gevoerd zou worden door 10 penghoeloe's, de z.g. Datoek nan Sepoeloh. Datoek Simaradjo Lelo van Piliang kreeg zich twee orang toea toegevoegd, nl. Datoek Siradjo (thans penghoeloe nan ke-4 soekoe te Moedik Oelo) en Datoek Maradjo. Datoek Sampono Maradjo van Melajoe kreeg er één, nl. Datoek Simaradjo. Datoek Padoeka Maradjo van Tjaniago kreeg er twee, nl. Datoek Bagindo Sati en Datoek Djo Toanso, vroeger te Samparago.

De bovengenoemde Datoek Sileloh, soekoehoofd van Kampai (penghoeloe nan ke-4 soekoe) was eveneens van Samparago afkomstig en vandaar met zijn kemanakans naar de kota Tinggi verhuisd. De eigenlijke bestuurders van de negari zijn echter de 4 penghoeloe nan ke-4 soekoe, en de 5 orang toea zijn feitelijk hun plaatsvervangers. De negari Loeboek Ambatjang was hiermede gesticht (negari berpenghoeloe, bermasdjid, berbalai).

Thans de stichting van de tegenwoordige negari Moedik Oelo.

Deze negari is gesticht op het vroegere oelajatgebied van de negari Soempoe. Vandaar dan ook, dat met toestemming van den poetjoek van Loeboek Ambatjang de poetjoek van Soempoe, indien noodzakelijk, regelend mag optreden in Moedik Oelo.

Van deze stichting worden twee verhalen gedaan.

1e. Vanuit Loeboek Ambatjang werd de teratak Tandjoeng Medan gesticht door menschen van de soekoe Melajoe. Later zwermden ook menschen van de soekoe's Kampai, Piliang en Tjaniago uit, die respectievelijk de terataks Apar, Boekit Toeankoe en Inoeman di Oelak stichtten. Oorspronkelijk woonden dus in elke teratak menschen van één soekoe. Vanuit deze 4 terataks werden nog 4 terataks gesticht, nl. Inoeman di Moedik, Pematang Kandoeng, Seberang Oelo en Ampang Boenoet. In deze laatste 4 terataks woonden de menschen van de 4 soekoe's reeds dooréén. Later hebben zich ook menschen van andere soekoe's in de 4 eerstgenoemde gevestigd.

Deze 8 terataks stonden onder den poetjoek van Loeboek Ambatjang, Datoek Sanggo Maradjo, terwijl de bewoners onderhoorig bleven aan hun penghoeloe's te Loeboek Ambatjang. De 8 terataks werden later samengevoegd tot één doesoen, de doesoen Tandjoeng Medan. In deze doesoen stelden de penghoeloe's van Loeboek Ambatjang ieder een wakil aan, die den titel droegen van toea-kampoeng. Deze 4 toea-kampong waren: Bagindo Soetan soekoe Kampai, Mangkoeto Djolelo soekoe Melajoe, Gedang Djolelo soekoe Tjaniago en Padoeka Soetan soekoe Piliang. Toen later de doesoen kota werd en nog later negari, werden de 4 toea-kampong's tot penghoeloe aangewezen en kregen zij vóór hun naam de gelar van Datoek. Zij bleven echter staan onder den poetjoek negari van Loeboek Ambatjang.

2e. Volgens het tweede verhaal zou de negari Moedik Oelo gesticht zijn door menschen, die rechtstreeks via Soempoe Koedoes en Loeboek Ambatjang van Sumatra's Westkust kwamen.

De soekoe Melajoe kwam, onder leiding van Mangkoeto Djolelo, van Pariangan Padang Pandjang via den boven aangegeven weg te Tandjoeng Medan. Vandaar trok men door naar Loeboek Ambatjang. Omdat hier toen reeds de 4 penghoeloe's waren aangewezen, ging men terug naar Tandjoeng Medan.

Ook de soekoe Piliang Lawas kwam van Pariangan Padang Pandjang, onder leiding van Siradjo. Te Loeboek Ambatjang gekomen, vestigde men zich hier eerst. Siradjo werd toen benoemd

tot orang toea onder de pajoeng van den poetjoek Datoek Sanggo Maradjo. Hij nam hiermede geen genoegen, wilde tot penghoeloe erkend worden. Toen men dit niet inwilligde, trok hij met zijn medetrekken weder weg en vestigde zich te Tandjoeng Medan. Hetzelfde geschiedde met den leider van de soekoe Kampai, Bagindo Soetan. Hij werd, te Loeboek Ambatjang gekomen, aangesteld tot manti. Ook deze ging hiermede niet accoord en trok weg naar Tandjoeng Medan.

De soekoe Tjaniago zou rechtstreeks van Pagarroejoeng via Soempoe Koedoes te Tandjoeng Medan zijn gekomen.

De 4 leiders van de 4 soekoes besloten later in gemeenschappelijk overleg de poetjoeks van Soengei Kandis en Soempoer uit te noodigen te Tandjoeng Medan te komen om penghoeloe's in deze negari aan te wijzen. Genoemde poetjoeks voldeden aan dit verzoek, doch gingen met de 4 bedoelde leiders naar Loeboek Ambatjang te rade bij Datoek Sanggo Maradjo. Besloten werd toen, dat Datoek Sanggo Maradjo, poetjoek negari van Loeboek Ambatjang, ook poetjoek negari te Moedik Oelo zou worden. De 4 meergenoemde soekoeleiders werden als penghoeloe erkend en kregen den titel van Datoek.

Vermeldenswaard is, dat Datoek Siradjo van Moedik Oelo tot poetjoek negari van Loeboek Ambatjang aangewezen moet worden, wanneer Datoek Sanggo Maradjo overlijdt en geen kemanakans meer heeft die hem op kunnen volgen. Hetzelfde is het geval tusschen de penghoeloe's van Loeboek Ambatjang en Moedik Oelo. Als reden hiervan wordt opgegeven, dat zij van dezelfde soekoe zijn en kemanakans van Moedik Oelo te Loeboek Ambatjang wonen en van Loeboek Ambatjang te Moedik Oelo.

Dit is reeds eenmaal voorgekomen. Toen nl. de penghoeloe soekoe van Piliang in Moedik Oelo stierf zonder kemanakans na te laten, werd Datoek Siradjo, vóór dien orang toea van Datoek Simaradjo Lelo, te Loeboek Ambatjang aangewezen tot penghoeloe in Moedik Oelo. Hiernaar te oordeelen schijnt het eerste verhaal van de stichting van Moedik Oelo meer waarheid te bevatten dan het tweede.

Zooals hierboven reeds vermeld, is de vroegere kota Samparago hoogstwaarschijnlijk gesticht door menschen uit Loeboek Ambatjang, ten tijde toen dit nog de doesoen Tinggi was. In de latere kota Samparago werden penghoeloe's benoemd, nl. Datoek Radjo Endah als poetjoek, Datoek Djo Bandoro, Datoek Djo Toeanso, Datoek Sileloh en Datoek Perpatih als penghoeloe nan ke-4 soekoe.

Het verlaten van deze kota moet worden toegeschreven aan twee oorzaken, nl.:

1e. het uitsterven van twee penghoeloeambten, nl. Datoek Radjo Endah en Datoek Djo Bandoro;

2e. het steeds verminderen van het zielental in deze kota.

Toen de kota Samparago werd verlaten, vestigden de menschen zich in Loeboek Ambatjang.

Het verlaten van deze kota moet nog hebben plaats gehad vóór de stichting van de negari Loeboek Ambatjang, althans Datoek Sileloh van Samparago werd bij de benoeming van penghoeloe's te Loeboek Ambatjang erkend als soekoehoofd van de soekoe Kampai. Datoek Djo Toeanso vertrok eveneens van Samparago naar Loeboek Ambatjang en werd daar aangesteld als orang toea onder Datoek Padoeka Maradjo van de soekoe Tjaniago.

Verschijnselen, die de herkomst van Pariangan Padang Pandjang of Pagarroejoeng bevestigen, zijn er niet meer; behalve dan de balai adat en de bestuursindeeling. De band met Sumatra's Westkust is geheel verbroken.

4. Naamsverklaring.

De naam Loeboek Ambatjang is ontleend aan een ambatjang-boom, welke in een moeras (loeboek) stond nabij de kota Tinggi. De naam Moedik Oelo is genomen, omdat de kota Tandjoeng Medan gelegen was aan den bovenloop van de Oelo-rivier.

5. Het verband waarin de negari staat tot ander negari's.

De negari Loeboek Ambatjang en Moedik Oelo staan in adatverband tot de negari Soengei Pinang en de oude koto's Samparago (thans behoorende tot Loeboek Ambatjang) en Koto Toea (thans behoorende tot Soengei Pinang).

Volgens verklaring van den zelfbestuurder van Loeboek Ambatjang zou Loeboek Ambatjang ook in adatverband staan tot de negariën Sarasa, Soempoe en Soengei Kandis.

Er zou een oud verhaal zijn dat zegt, dat de 3 poetjoeke van Loeboek Ambatjang, Soepoe en Soengei Pinang in één prauw van Minang gekomen zijn. De poetjoeke van Soempoe, Datoek Simaradjo, zou toen in Moeara Soempoe gebleven zijn en de stichter zijn geworden van de latere negari Soempoe. Later kwamen Datoek Bimbo, thans poetjoeke van Soengei Kandis, en Datoek Radjo Melajoe, thans poetjoeke van Serasa.

Datoek Sanggo van Loeboek Ambatjang, Datoek Bimbo van Soempoe, Datoek Radjo Melajoe van Serasa, Datoek Pakomo van Soengei Pinang en Datoek Simaradjo van Soempoe zouden elkaar op een bepaalden dag ontmoet hebben op het grenspunt van deze negariën en daar door het drinken van elkaars bloed een bloedverband hebben gesloten, terwijl tevens ieders oelajatgebied werd aangewezen.

Datoek Bimbo en Datoek Radjo Melajoe, die later zijn gekomen dan de anderen, zouden bij het bloedverband beloofd hebben dat de negariën zouden zijn:

- beriboe ke Datoek Pakomo (Soengei Pinang),
- berbapa' ke Datoek Sanggo (Loeboek Ambatjang),
- berdatoek ke Datoek Simaradjo (Soempoe).

Aldus zou het adatverband tusschen al deze negariën tot stand

zijn gekomen. Indien dan ook een adatgeschil in de negari Loeboek Ambatjang niet beslecht kan worden door de penghoeloe's nan berempat (rapat penghoeloe) en ook niet door den poetjoek, dan kan het voorgelegd worden aan den adatraad, bestaande uit de 5 poetjoeks van Loeboek Ambatjang, Soengei Pinang, Soengei Kandis, Serasa en Soempoe.

De penghoeloe's van Serasa ontkennen echter dat deze negari in adatverband staat tot Loeboek Ambatjang. Volgens hen staat hun negari in adatverband tot de Loehak nan berlimo (Tanah Darat). Dit werd in deze negari bevestigd (zie de adatmonographie van de Loehak nan berlimo).

6. Tot welk zelfbestuur behoort de negari?

De negari's Loeboek Ambatjang en Moedik Oelo vormen met de negariën Soengei Pinang, Moedik Oelo, Serasa, Soempoe en Soengei Kandis het zelfbestuur IV Kota di Moedik Loeboek Ambatjang.

Volgens het onder 5 opgenomen verhaal zou dus dit zelfbestuur gevormd zijn volgens de bestaande adat-federatie, hetgeen dan echter door Serasa ontkend wordt.

7. Tot welke adatrichting behoort de negari, Koto Piliang of Bodi Tjaniago?

Oorspronkelijk zal men wel de Koto-Piliang-adat (van Datoek Ketemengoengan) gevolgd hebben, daar 1^e. geen penghoeloe-vermeerdering mag plaats hebben, 2^e. de penghoeloe's nan berempat en de poetjoek in de adat niet van gelijken rang zijn, doch de poetjoek hooger is (dus berdjangang naik, bertanggo toeroen); 3^e. salah kepada radjo moesti mati (volgens de Bodi-Tjaniago-adat kan deze „salah kepada radjo” ook middels een boete voldaan worden). Er zijn echter ook verschijnselen van de Bodi-Tjaniago-adatrichting, nl. de balai heeft geen verhoogde zitplaats (niet berlinggēh) en heeft in het midden een doorloop (laboeh radja).

8. Hoe is de adat-bestuursinrichting der negari?

De negari telt 4 soekoe's, nl. Piliang, Melajoe, Tjaniago en Kampai.

De soekoe Piliang is verdeeld in twee genealogische eenheden (kampongs), nl. de soekoe's Piliang Sani en Piliang Gedang (Lawah).

Vóór zijn vertrek naar, en benoeming tot penghoeloe te Moedik Oelo was Datoek Siradjo het hoofd van de soekoe Piliang Gedang en Datoek Simaradjo Lelo van de soekoe Piliang Sani. Thans staan beiden, zooals boven gezegd, onder één hoofd, nl. Datoek Simaradjo Lelo.

De 4 penghoeloe's + de poetjoek vormen tezamen de rapat-penghoeloe, die in adatzaken beslist.

De waardigheid van penghoeloe is poesaka, dus toeroen te moeroen in de kaoem. Indien er geen opvolger is, dus er zijn b.v. alleen maar vrouwelijke nakomelingen, dan wordt de waardigheid van penghoeloe tijdelijk gegeven aan iemand uit de soekoe Piliang (de soekoe van den poetjoek) tot er weer een opvolger is. De opvolger en ook de boven bedoelde tijdelijke vervanger gebruiken de gelar van hun voorganger.

Moedik Oelo heeft dezelfde soekoe's, doch daar is de soekoe Piliang niet onderverdeeld.

Bij penghoeloe-vervanging worden gebruikt de adat hidoep berkarilahan, patah toemboek hilang berganti, membangkit batang nan terendam en tertanah sirah.

De penghoeloe's hebben geen toengke's.

De poetjoek is gerechtigd een penghoeloe uit zijn ambt te ontslaan in overleg met de andere penghoeloe's en de kaoem. Alle penghoeloe-plaatsen zijn vervuld. Alle penghoeloe's voldoen aan den maatstaf van 3 kali toeroen.

Behalve de penghoeloe's heeft men als adatwaardigheidsbekleeders: de doebalang, de manti en de pegawai (imam, chatib bilal en kadli). Iedere penghoeloe heeft een doebalang, een manti en één der pegawai. De penghoeloe's met de doebalangs, manti's en pegawai noemt men tezamen de „orang 4 djinis”.

Onder de doebalangs, manti's en pegawai's zijn er geen, die eigen anak boeah's hebben of een Datoek-gelar voeren. Evenmin zijn er die gezag buiten de negari voeren.

Toean tanah komen niet voor.

De genealogische eenheden (soekoe's) wonen door elkaar. Geen van deze eenheden is voornamer dan de anderen. Het bij wijze van volksvergadering overleg plegen met de bevolking komt niet voor.

Wel worden de menschen opgeroepen, wanneer de penghoeloe's beraadslagen over b.v. den bouw van een masdjid of een balai, den aanleg van nieuwe sawahs. Doch zij hebben geen stem, de penghoeloe's beslissen en de bevolking wordt alleen opgeroepen om de beslissing te hooren. Vanuit de kampongs (negari) vestigen de menschen zich in de ladangs. Een aantal ladangvelden bijeen noemt men bandjar.

Aan het hoofd van zoo'n bandjar staat de toea-bandjar, die aangesteld is door de 4 penghoeloe's en niet meer is dan een hulp van hen voor het uitvoeren der bevelen, belastinginning, enz.

Door ons bestuur zijn geen wijzigingen gebracht in het bestuur van de territoriale eenheid, terwijl alle adathoofden door ons zijn erkend. Dezen worden ook door de bevolking in adatzaken erkend.

9. Bestaan er gelarkwesties?

Neen.

10. Wie is bevoegd in adatzaken en gelarkwesties uitspraak te doen?

Een adatgeschil zal men eerst trachten op te lossen in de kaoem, vervolgens in de soekoe, daarna in de rapat penghoeloe, waarin zitting hebben de 4 penghoeloe's van Loeboek Ambatjang en de 4 penghoeloe's van Moedik Oelo.

Hooger beroep van de beslissing van de rapat penghoeloe staat open bij den poetjoek, die in ieder geval de beslissing van dezen raad moet bekrachtigen en daartoe overleg pleegt met Datoek Pakomo (poetjoek) van Soengei Pinang, terwijl hooger beroep op de beslissing van den poetjoek openstaat bij den onder 5 genoemden raad van de 5 poetjoeks van Loeboek Ambatjang, Soengei Pinang, Serasa, Soempoe en Soengei Kandis.

11. Beschikkingsrecht op gronden.

Het oelajatrecht leeft nog. Wil men een ladang of tuin aanleggen, dan dient men vooraf daartoe toestemming te vragen aan den penghoeloe, tot wiens oelajatgebied de grond behoort. Het geheele grondgebied der negari valt onder dit oelajatrecht.

De oelajathouders zijn de 4 penghoeloe's van berempat soekoe, die ieder een gedeelte van het gebied hebben. De poetjoek negari houdt over het geheel toezicht. Deze houdt dus meer toezicht over het oelajatgebied van de 4 penghoeloe's te Moedik Oelo, omdat Moedik Oelo gebouwd is op het oelajatgebied van dezen poetjoek en bovendien de negari Moedik Oelo feitelijk een deel is van Loeboek Ambatjang.

De grenzen van het oelajatgebied van elken penghoeloe worden aangegeven door riviertjes, groote boomen of steenen, heuvels en heuvelruggen. Gehuchtvorming brengt geen wijziging in deze regeling.

Aan het slot van deze monographie wil ik nog opmerken dat het verhaal, als zouden de menschen, die zich te Samparago vestigen, het gezag van Datoek Tomo van Loeboek moeten erkennen, niet waar is; evenmin is het waar, dat deze Datoek Tomo van de nog overgebleven penghoeloe's van Samparago een manti toegevoegd krijgt.

Ten rechte werd indertijd door den poetjoek van Samparago (Datoek Radjo Endah) een stukje grond aan een zekeren Orang-kajo Hitam van Loeboek Djambi afgestaan, omdat deze Orang-kajo Hitam met zijn soekoegenooten het lijk van den in de Koeantant-rivier verdronken kemanakan van Datoek Radja Endah, die zijn opvolger moest worden, uit de rivier had opgevischt en een behoorlijke begrafenis gegeven. Datoek Radjo Endah ging daarop met de menschen van Samparago het lijk van zijn kemanakan halen, waarna dit te Samparago werd ter aarde besteld. Orang-kajo Hitam ging mee naar Samparago en hier werd door Datoek Radjo Endah en Orang-kajo Hitam een broeder-verband gesloten,

waardoor Orangkajo Hitam verder als bloedverwant van Datoek Radjo Endah werd beschouwd en een stukje grond kreeg, dat aan de grens van Loeboek Djambi lag en tot de kota Samparago behoorde. Doordat alleen tusschen Datoek Radjo Endah en Orangkajo Hitam een broederverband werd gesloten, heeft dit verband opgehouden te bestaan toen Datoek Radjo Endah stierf.

Dat er een sterke strooming bestaat om de kota Samparago weder op te richten, is niet gebleken. Er zijn wel menschen blijven wonen en later uit Loeboek Ambatjang gaan wonen (± 100), doch van de wederoprichting van de kota kan niet gesproken worden. Dit zou bovendien de adatbestuursregeling in Loeboek Ambatjang uit elkaar halen, omdat in een kota als regel 4 penghoeloes zijn en dezen op zichzelf staan, zoodat dan de negari Loeboek Ambatjang gesplitst zou worden.

B.

Monographie van de negari Loeboek Ramo (zelfbestuur III Koto Loeboek Ramo).

1. Uit welke bronnen is voor de samenstelling dezer monographie materiaal verzameld?

De gegevens voor de monographie werden verkregen in eene vergadering met alle penghoeloe's van de negari Loeboek Ramo.

2. Is de tegenwoordige negari één adat-negari of samengesteld uit eenige dezer?

De negari Loeboek Ramo is van oudsher één adat-negari, welke tot op den huidigen dag haar oorspronkelijke grenzen niet [?] heeft behouden.

Op haar gebied werden later de kampongs Pantai en Air Boeloeh gesticht, welke twee kampongs, doordat er thans ook 4 penghoeloe's zijn en zij ieder een door Loeboek Ramo afgestaan oelajatgebied hebben, als zelfstandige negariën moeten worden beschouwd. Met Loeboek Ramo vormen zij het zelfbestuur III Koto Loeboek Ramo.

De negari Loeboek Ramo kent één bandjar, nl. de bandjar Moeara Air Landai. Vroeger had men ook de teratak Denalo, doch deze is in 1914 geheel afgebrand en niet meer opgebouwd.

3. Herkomst der ingezetenen.

De eerste bewoners van de negari waren afkomstig van Parangan Padang Padjang. Van hier is men getrokken naar Soempoe Koedoes (Sidjoendjoeng), en vandaar de Koeantanrivier afgezakt tot aan Loeboek-Djambi.

De eerste pleisterplaats op dezen tocht was het toen blijkbaar reeds bestaande Loeboek Ambatjang. Hier vond men de gronden echter reeds opgedeeld, waarna men verder de rivier afzakte tot

Loeboek Djambi. Ook hier waren de gronden opgedeeld. Men trok daarop van Loeboek Djambi uit de rimbo in. Deze eerste trek- kers stonden onder leiding van den orang toea Datoek Toemenggoeng van de soekoe Melajoe. (Of deze toen reeds den titel van Datoek droeg, kon men niet met zekerheid verklaren. Een gedeelte der penghoeloe's was van meening, dat hij dezen titel van Pariangan Padang Pandjang had medegebracht, een ander gedeelte echter, dat hij dezen titel eerst bij de stichting van de negari Loeboek Ramo heeft gekregen. Deze meening ben ook ik toegedaan, omdat uit de overleveringen niet is gebleken, dat genoemde Datoek Toemenggoeng de waardigheidsteekenen, als speer enz., heeft medegebracht uit Pariangan Padang Pandjang).

Genoemde Datoek Toemenggoeng vestigde zich eerst op een plaats, gelegen tusschen de huidige kampongs Tjenger en Loeboek Ramo en stichtte daar de teratak Doesoen Salah. Om niet meer bekende redenen trok hij na eenigen tijd weer weg. Volgens het verhaal nam hij toen 100 karbouwen, 100 koeien en 100 geiten met zich mee. Hij trok met deze kudden door een kloof tusschen de heuvels nabij Tjenger, welke plaats thans nog Pematang Poetoes wordt genoemd. Hij trok in westelijke richting, tot hij op een plaats, gelegen op de grens van de negariën Loeboek Ramo en Sitiang (Pangkalan), nl. te Loeboek Tambangan Kerbau, een tweetal Datoek's ontmoette, nl. Datoek Padoeka Toean van Moeara Patai en Datoek Radjo Mangkēsa van Pangkalan. Deze plaats wordt thans nog genoemd de „Toeankoe Tigo”.

Van deze ontmoetingsplaats verdeelden genoemde 3 heeren de rimbo in drie oelajatgebieden. Datoek Toemenggoeng kreeg als oelajat het gebied, gelegen tusschen Pangkalan en Tjenger, Datoek Padoeka Toean kreeg het gebied om Moeara Patai, en Datoek Radjo Mangkēsa het gebied gelegen om Pangkalan.

Datoek Toemenggoeng trok nu stroomopwaarts langs de Petairivier het hem toegewezen gebied binnen. Op zeker dag zag hij een groot aantal dieren, rama genaamd. Hij noemde daarom deze plaats „Loeboek Rama”. Hier vestigde hij zich en stichtte hier de teratak Loeboek Ramo.

Nadien vestigde zich hier ook Datoek Sinaro van de soekoe Piliang Lawas. Deze kwam eveneens van Pariangan Padang Pandjang, was vandaar denzelfden weg gevolgd als Datoek Toemenggoeng, en te Loeboek Djambi de rimbo ingetrokken. Hij ontmoette [dezen en trok met hem]¹⁾ mede naar de teratak Loeboek Ramo.

Nog later kwamen [kwam?], eveneens van Pariangan Padang Pandjang, Datoek Padoeka Simaradjo. [De teratak Loeboek Ramo werd, tengevolge]¹⁾ van deze vermeerdering der ingezetenen, eerst omgezet in een doesoen en later in een negari.

Bij de omzetting van de doesoen in de negari werd het adat-

¹⁾ De tekst is blijkbaar corrupt en door de commissie met de tusschen vierkante haakjes geplaatste woorden aangevuld. — Noot van de commissie.

bestuur geregeld en werden de Penghoeloe's aangewezen. De toenmalige Datoek Toemenggoeng werd aangewezen tot poetjoek negari.

De seekoe Melajoe werd, om thans niet meer bekende redenen, in twee deelen gesplitst, welke den naam kregen van Melajoe Moedik en Melajoe Ilir. Dit houdt vermoedelijk verband met de vestigingsplaats van de 2 groepen van deze seekoe boven- en beneden-strooms van de rivier, welke 2 groepen dan ieder onder een orang-toea stonden, die ieder penghoeloe wilden worden.

Ook werd opgegeven, dat er bij de stichting van de negari slechts 3 seekoe's waren, nl. Melajoe, Piliang Lawas en Petapang. Aangezien er in de negari 4 seekoe's moeten zijn, werd de grootste seekoe in twee deelen gesplitst.

Tot penghoeloe nan ke-4 seekoe werden nu aangewezen: 1e. bevengenoemde Datoek Padoeka Simaradjo van de seekoe Melajoe Moedik; 2e. Datoek Sinaro van de seekoe Piliang Lawas; 3e. Datoek Radjo Bandaro van de seekoe Petapang; 4e. Datoek Padoeka Madjo Lelo van de seekoe Melajoe Ilir.

Deze Padoeka Madjo Lelo was een kemanakan van Datoek Toemenggoeng, die ook tot de seekoe Melajoe Ilir behoort.

De seekoe Piliang telde een aantal personen, die tot de seekoe Tjaniago (in Pariangan Padang Pandjang) behoorden. Voor deze menschen werd eveneens een penghoeloe aangesteld, nl. Datoek Madjo Indo. Deze is echter ondergeschikt aan Datoek Sinaro (dus feitelijk penghoeloe andiko); hij is plaatsvervanger van Datoek Sinaro, en heeft van dezen een gedeelte van het oelajatgebied van de seekoe Piliang gekregen.

Dan werd in de seekoe Melajoe Moedik nog een penghoeloe aangesteld, nl. Datoek Tambalan. Ook deze is ondergeschikt aan Datoek Padoeka, is zijn plaatsvervanger, en heeft van dezen een gedeelte van het oelajatgebied gekregen.

Datoek Madjo Indo bovengenoemd (seekoe Tjaniago) woonde vroeger te Teratak Demalo. Toen deze in 1914 afbrandde, hebben de menschen zich verspreid. Een gedeelte onder Datoek Madjo Indo vestigde zich te Pantai, het andere gedeelte vestigde zich in Loeboek Ramo. Datoek Madjo Indo wordt echter nog immer gerekend te behooren tot de penghoeloe's van Loeboek Ramo.

Er waren dus oorspronkelijk 7 penghoeloe's, nl. 1 poetjoek, 4 penghoeloe's nan berempat, en 2 andiko's, die echter zelfstandig oelajathouder zijn. In 1905 werd door ons bestuur vastgesteld, dat ook in Loeboek Ramo evenals elders het adatbestuur zou bestaan uit den poetjoek en 4 penghoeloe's nan berempat. Datoek Madjo Indo en Datoek Tambalan werden toen door ons bestuur niet als penghoeloe erkend.

Verschijselen, welke de herkomst van Pariangan Padang Pandjang bevestigen, zijn er, behalve de inrichting van het adatbestuur, niet meer.

4. Naamsverklaring.

Zooals boven reeds is vermeld, is de naam Loeboek Ramo afkomstig van Loeboek Rama.

5. Het verband waarin de negari staat tot andere negari's.

De negari staat in geen enkel adatverband tot eenige andere negari (is dus tegak sendiri). Wel kan in belangrijke adatzaken het advies van de penghoeloe's van Pantai en Air Boeloch worden gevraagd, doch er bestaat geen adatraad, waarin de penghoeloe's van deze 3 negariën gezamenlijk zitting hebben.

6. Tot welk zelfbestuur behoorde de negari?

De negari Loeboek Ramo vormt met de negariën Pantai en Loeboek Ramo het zelfbestuur „III Koto Loeboek Ramo”. Dit zelfbestuur is aldus gevormd, omdat: 1e. de drie negariën zeer dicht bij elkaar liggen; 2e. de negariën Pantai en Air Boeloch gesticht zijn op het oorspronkelijke oelajatgebied van Datoek Toemenggoeng van Loeboek Ramo.

7. Tot welke adatricting behoort de negari, Koto Piliang of Bodi Tjaniago?

Van oorsprong schijnt hier de Koto-Piliang-adat, d.i. de star autoeratische ricting, gevolgd te zijn. Dit blijkt hieruit, dat: 1e. penghoeloe-vermeerdering niet mag plaats hebben; 2e. de poetjoek negari, de penghoeloe's nan berempat, en de 2 penghoeloe's andiko in de adat niet van gelijken rang zijn (tegak samo tinggi, doedock samo randah), doch berdjandjang naik bertanggo toeroen); in den adatraad zit dus de poetjoek hooger of vóór de penghoeloe's nan berempat, en dezen vóór de andiko's; 3e. de vroeger bestaande balai adat berandjoeng (berlinggeh) was, d.w.z. verhoogde zitplaatsen had. Echter was de balai ook in twee deelen gedeeld (dus poetoës ditengah) en was er een z.g. laboeh radja. Dit is een der kenteekenen van de Bodi-Tjaniago-adatricting.

Men kan dus zeggen dat deze 2 adatrictingen gebruikt werden, zoodat men kan spreken van een „adat rantau”.

8. Hoe is de adatbestuursinrichting der negari.

De negari Loeboek Ramo telt de ondervolgende soekoe's: Melajoe (verdeeld in Melajoe di Moedik en Melajoe di Hilir), Piliang (verdeeld in Piliang Lawas en Tjaniago) en Petapang.

In de rapat penghoeloe (rapat adat) hebben zitting de 4 penghoeloe's nan berempat en de poetjoek. Ten rechte moeten hierin ook zitting hebben de 2 niet erkende penghoeloe's boven-

genoemd. doch sinds hunne niet-erkenning geschiedt dit niet meer.

De waardigheid van penghoeloe is poesaka in de kaoem (toeroen temoeroen). Bij opvolging wordt immer dezelfde penghoeloe-gelar gedragen.

Zoowel de adat „hidoep berkarilahan” als de adat „patah toemboek hilang berganti” worden gebruikt voor penghoeloe-vervanging. Ook komen wel voor de adat „mati bertoengke’ bodi”, „membangkitkan nan terandam” en „mengembangkan nan terlipat”. De penghoeloe’s gebruiken toengke’s, doch dezen genieten geen voorkeursrecht bij penghoeloe-benoeming.

Een penghoeloe kan, wanneer hij zich aan een ernstig adat-misdrijf, b.v. menganiaja anak boeah of melarikan perempoean orang lain e.d. [heeft schuldig gemaakt], door de rapat penghoeloe, tezamen met den orang gedang, in overleg met de kaoem, ontslagen worden. Als regel geschiedt dit echter eerst, wanneer hij driemaal aan een dergelijk feit is schuldig verklaard. De eerste maal „diberi ampoen”, de tweede maal wordt hij veroordeeld tot betaling eener boete (memotong kambing of kerbau), doch kan hij ook dan reeds ontslagen worden, de derde maal wordt hij zeker ontslagen. Alle penghoeloe-plaatsen zijn vervuld, terwijl alle penghoeloe’s meer dan „tiga kali toeroen” zijn.

Andere categoriën van adatwaardigheidsbekleeders zijn: de doebalang, de manti en de pegawai (kadli, imam, chatib en bilal). Iedere penghoeloe heeft 1 doebalang en 1 manti.

De kadli is van de soekoe Melajoe di Ilir, de imam van de soekoe Melajoe di Moedik, de chatib van de soekoe Petapang en de bilal van de soekoe Piliang Lawas. Deze waardigheden kunnen slechts vervuld worden door personen uit de soekoe, achter elke waardigheid genoemd. Deze ambten zijn dus feitelijk poesaka in de soekoe.

Bovengenoemde categoriën van adatwaardigheidsbekleeders oefenen geen gezag uit buiten de negari. Zij voeren geen Datoek-gelar en hebben geen eigen anak boeah’s.

De soekoe’s wonen door elkaar. Oorspronkelijk heeft elke soekoe een eigen territoir gehad, welk gebied thans nog aangewezen kan worden en waar de oude adathuizen van die soekoe nog staan. Allengs zijn de menschen geleidelijk aan verhuisd en zijn de soekoe’s door elkaar komen te wonen. De soekoe’s zijn alle van gelijken rang, geen ervan wordt als meerdere beschouwd. Het met de bevolking bij wijze van volksvergadering overleg plegen komt niet voor. Bepaalde gehuchtvorming heeft niet plaats.

De menschen op de ladangs wonen verspreid in die ladangs. Een aantal ladangs bij elkaar vormt een bandjar. De menschen in zoo’n bandjar staan onder hun penghoeloe.

Als hulp van de penhoeloe’s hebben dezen een z.g. „toea bandjar”, die de bevelen van de penghoeloe’s overbrengt. Zooals reeds boven vermeld, is een tweetal penghoeloe’s niet door ons bestuur erkend. Zij worden echter wél door de bevolking als

adathoofden erkend, al hebben zij dan ook geen zitting meer in de rapat adat.

9. Bestaan er gelarkwesties?

Neen.

10. Wie is bevoegd, in adatzaken en gelarkwesties uitspraak te doen?

Gelarkwesties of andere adatgeschillen tracht men allereerst op te lossen in de kaoem zelf. Lukt dit niet, dan in de soekoe (betrokken penghoeloe nan berempat), vervolgens in de rapé' penghoeloe tezamen met den poetjoek en als regel ook den orang gedang, alhoewel deze, als zijnde een vreemdeling (de orang gedang van Loeboek Ramo is afkomstig van Loeboek Djambi), feitelijk geen zeggenschap heeft. Hooger beroep op de uitspraak van de rapat is volgens de adat niet mogelijk.

11. Beschikkingrecht op gronden.

Het oelajatrecht leeft nog. Alle gronden in de negari vallen onder dit oelajatrecht. Voor het aanleggen van een ladang of een tuin dient men vooraf toestemming te vragen aan den betrokken oelajathouder. De penghoeloe's nan berempat met Datoek Madjo Indo en Datoek Tambalan zijn de oelajathouders. Het oppertoezicht wordt uitgeoefend door een poetjoek negari.

De grenzen van ieders oelajatgebied zijn bekend en worden gevormd door beekjes, groote steenen, heuveltoppen en groote boomgroepen.

Men vindt hier echter stukjes grond in het oelajatgebied, b.v. van soekoe Melajoe, welke gerekend worden tot het oelajatgebied van b.v. Piliang. Wanneer nu iemand van de soekoe Piliang vergunning krijgt tot het aanleggen van een ladang in het Melajoe-oelajatgebied, dan beschouwt men deze ladang als te behooren tot het oelajatgebied van de soekoe Piliang. Wordt die grond later weder verlaten, dan valt hij weder terug tot het oelajatgebied waartoe hij eerst behoorde.

Van vreemdelingen kan een recht van 10% van de opbrengst van ladang of tuin gevraagd worden als erkenning van het oelajatrecht van den penghoeloe, op wiens gebied de ladang of tuin is aangelegd. Als regel wordt dit recht echter niet gevraagd. Van negari-genooten mag dit recht niet gevraagd worden.

Geen der genealogische eenheden heeft meer grondrechten dan een andere soekoe. Bij gehuchtvorming heeft geen verandering in de grondrechten plaats, behalve dan die, welke hierboven zijn omschreven.

C.

Monographie van de negari Pantai (zelfbestuur III Kota Loeboek Ramo).

1. Uit welke bron is voor de samenstelling dezer monographie materiaal verzameld?

De gegevens voor deze monographie werden verkregen in eene

vergadering met alle volkshoofden der negari Pantai, tezamen met die van Loeboek Ramo en Air Boeloeh.

2. Is de tegenwoordige negari één adatnegari of samengesteld uit eenige dezer?

De negari Pantai is van ouds een zelfstandige kampong, gesticht op het oelajatgebied van de negari Loeboek Ramo, doch geheel onafhankelijk van deze negari. Zij is eerst gevormd in 1905, toen op voorstel van den toenmaligen controleur Meijer, in overleg met de penghoeloe's van Pantai en den orang gedang van Loeboek Ramo, besloten werd om in Pantai 4 soekoe's in te stellen met aan het hoofd van elke soekoe een penghoeloe soekoe. De negari telt geen bandjars noch teratak's.

3. Herkomst der ingezetenen.

De eerste menschen van deze nederzetting waren afkomstig van Pariangan Padang Pandjang en hier gekomen via Soempoe Koedoes (onderafdeeling Sidjoendjoeng) Loeboek Ambatjang, Loeboek Djambi en Loeboek Ramo.

De eerste trekkers waren met hun achten, hunne namen zijn niet meer bekend. Zij waren handelaren en vestigden zich hier in verband met de goudwasseherij en goudverkoop, welke hier plaats vond. Zij openden ieder een kedai (hier pantai genoemd).

In den loop der tijden vestigden zich hier meer menschen en werd de nederzetting in 2 gedeelten verdeeld, nl. de „kampong nan berenam” en de „kampong nan bersembilan”. Waarom deze gedeelten aldus werden genoemd is niet meer bekend.

De geheele vestiging stond oorspronkelijk onder leiding van de bovenbedoelde 8 handelaren. Later werd besloten een soort van adatbestuur in te stellen en werden de meergenoemde handelaren (vermoedelijk hunne kemanakans) aangewezen tot penghoeloe. Van 6 van hen zijn de gelars bekend, nl. Datoek Mangkoeto, Datoek Radjo Lelo, Datoek Radjo Sinaro, Datoek Maradjo, Datoek Rangkajo Tengah en Datoek Rangkajo Bongsoe. De namen van de 2 anderen zijn niet meer bekend. Omdat deze 8 heeren, die van gelijken rang waren, nog al eens verschil van meening hadden, werd later ook nog een penghoeloe poetjoek aangewezen, die den titel droeg van Datoek Maelakan.

Toen in 1905 ons bestuur zich hier vestigde, waren er van de bovengenoemde 8 penghoeloe's nog 6 over. De twee, wier namen thans niet meer bekend zijn, waren toen reeds uitgestorven, evenals de poetjoek negari.

Zooals boven (punt 2) reeds vermeld, bestond er in 1905 nog geen soekoe-indeeling. Eerst in dat jaar werd op voorstel en onder leiding van controleur Meijer overgegaan tot de adatindeeling van de vestiging. De menschen werden verdeeld in vier soekoe's, aan het hoofd waarvan 4 penghoeloe's kwamen te staan.

Zoo werden gevormd: 1°. de soekoe Tjaniago onder Datoek Radjo Lelo, 2°. de soekoe Melajoe onder Datoek Rangkajo Tengah, 3°. de soekoe Piliang onder Datoek Mangkoeto, 4°. de soekoe Petapang onder Datoek Radjo Sinaro.

Er bleven nu nog twee penghoeloe's over, nl. Datoek Rangkajo Bongsoe en Datoek Maradjo. Eerstgenoemde werd ingedeeld bij de soekoe Tjaniago. Hij treedt op als plaatsvervanger van Datoek Radjo Lelo (soekoehoofd), is echter in de adat gelijk aan dezen. Datoek Maradjo werd ingedeeld bij de soekoe Melajoe. Hij treedt op als plaatsvervanger van Datoek Rangkajo Tengah (soekoehoofd), doch is in de adat geheel van gelijken rang als deze. Een poetjoek werd niet meer aangesteld. De negari Pantai is dus een van de weinige negariën, waar het adatbestuur feitelijk door ons bestuur is geregeld. Verschijnselen welke de herkomst van Periangen Padang Pandjang bevestigen zijn er niet meer.

4. Naamsverklaring.

De naam Pantai beteekent „kedai” (zie onder 3).

5. Het verband waarin de negari staat tot andere negari's.

De negari staat in geen enkel adatverband tot eenige andere negari, ook niet tot Loeboek Ramo. Zij is gesticht op het grondgebied der negari Loeboek Ramo, doch het oelajatgebied der negari Pantai is indertijd door den poetjoek negari, oelajathouder van Loeboek Ramo, Datoek Toemengoeng, aan Pantai verkocht; hij heeft er geen bemoeienis meer mee.

Zooals reeds in de monographie van de negari Loeboek Ramo is vermeld, kan in belangrijke adatkwesties het advies van de penghoeloe's van Loeboek Ramo en Air Boeloe worden gevraagd; doch een adatraad, waarin de penghoeloe's van deze 3 negariën gezamenlijk zitting hebben, bestaat niet.

Bij de instelling van het orang-gedangschap door den Radja van Pagarroejoeng is Pantai, omdat het vlak bij Loeboek Ramo ligt, gevoegd bij het ressort van den orang-gedang van Loeboek Ramo. De vorming van dit zelfbestuur berust dus niet op een adatverband.

6. Tot welk zelfbestuur behoort de negari?

Met de negariën Loeboek Ramo en Air Boeloe vormt de negari Pantai het zelfbestuur III Kota Loeboek Ramo. Dit zelfbestuur is niet overeenkomstig een bestaanden adathand gevormd, doch de drie negariën zijn vroeger vermoedelijk onder één orang-gedang gesteld, omdat zij aan elkaar grenzen.

7. Tot welke adatrichting behoort de negari, Koto Piliang of Bodi Tjaniago?

De gevolgde adat is de Koto-Piliang-richting, hetgeen blijkt uit

het volgende: 1e. penghoeloe-vermeerdering mag niet plaats hebben; er kunnen dus nimmer meer dan 6 penghoeloe's zijn; 2e. wanneer er weder een poetjoek zou zijn, zou deze in adatrang hooger zijn dan de 6 penghoeloe's (dus berdjang naik bertango toeroen en niet tegak samo tinggi); 3e. de vroeger bestaande balai had verhoogde zitplaatsen (was berlinggēh) en was niet „poetoes ditengah”.

8. Hoe is de adatbestuursinrichting der negari?

Voor de soekoe-indeeling wordt verwezen naar het medege-deelde onder 3. De rapat penghoeloe (adatraad) wordt gevormd door de 6 bovengenoemde penghoeloe's. De waardigheid van penghoeloe is poesaka in de kaoem (dus toeroen temoeroen). Immer wordt dezelfde penghoeloe-gelar gebruikt.

Zoowel de adat „hidoep berkarilahan” als „patah toemboek hilang berganti” kan bij penghoeloe-vervanging voorkomen. Ook worden wel gebruikt de adat „membangkitkan nan terendam” of „mengembangkan nan terlipat”. Toengkē-penghoeloe worden gebruikt. Iedere penghoeloe heeft een toengkē, doch dezen hebben bij penghoeloe-vervanging geen voorkeursrecht. Iedere kemaakan kan tot penghoeloe benoemd worden.

Een penghoeloe kan door de andere penghoeloe's (rapat penghoeloe) in overleg met zijn kaoem ontslagen worden. Als regel geschiedt dit, wanneer hij zich 3 maal aan een adat-misdrijf heeft schuldig gemaakt, doch hij kan ook, wanneer het een ernstig misdrijf betreft, reeds bij schuldigverklaring voor de tweede maal, van zijn waardigheid ontheven worden. In dat geval wordt de „adat hidoep berkarilahan” toegepast en één zijner kemaakan in zijn plaats tot penghoeloe benoemd.

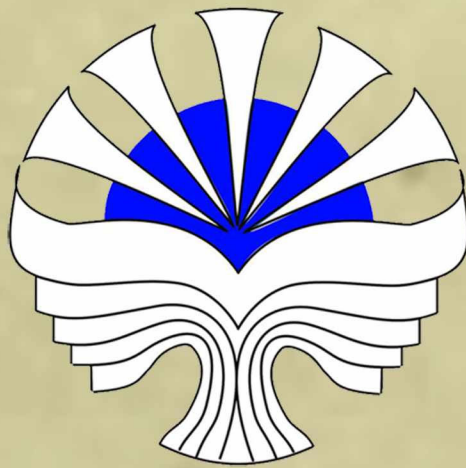
Uitgezonderd de poetjoek, die uitgestorven is, zijn alle penghoeloe-plaatsen vervuld. Alle penghoeloe's voldoen aan den maatstaf van 3 kali toeroen”.

Behalve de penghoeloe's heeft men nog als adatwaardigheidsbekleeders: de doebalang, de manti en de pegawei, (kadli, imam, chatib en bilal). Deze categorieën van adatwaardigheidsbekleeders zijn eerst in 1905 ingesteld; vóórdien bestonden zij niet.

Iedere penghoeloe heeft één doebalang en één manti. De kadli is van de soekoe Petapang, de imam van de soekoe Melajoe, de chatib van de soekoe Tjaniago, en de bilal van de soekoe Piliang.

Deze waardigheden zijn niet poesaka in de kaoem, doch een ieder in de genoemde soekoe's, die er de bekwaambeden voor heeft, kan tot die waardigheid benoemd worden. De kadli moet echter immer in de soekoe Petapang, de imam in de soekoe Melajoe enz. benoemd worden. Genoemde categorieën van adatwaardigheidsbekleeders hebben geen gezag buiten de negari. Zij hebben geen anak boeah, noch voeren zij een Datoek-gelar.

De genealogische eenheden (soekoe's) wonen door elkaar. Geen

PERPUSTAKAAN NASIONAL REPUBLIK INDONESIA